

Hristiyan Teolojisinde **KUTSAL RUH**

-Kökeni, Mahiyeti ve Dogmalaşma Süreci-

Yunus KAYMAZ

Eskiyeni Yayınları: 174

HRİSTİYAN TEOLOJİSİNDE KUTSAL RUH

-Kökeni, Mahiyeti ve Doğmalaşma Süreci-

Yunus KAYMAZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Haziran 2023

ISBN: 978-625-7673-86-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

Hristiyan Teolojisinde **KUTSAL RUH**

-Kökeni, Mahiyeti ve Dogmalaşma Süreci-

Yunus KAYMAZ

Ankara 2023

Yunus KAYMAZ

1989 yılında Siirt'in Baykan ilçesinde doğdu. 2007'de Tatvan İmam Hatip Lisesi'nden, 2011 yılında ise İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı. 2014 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Ana Bilim Dalı'nda Konstantin ve Hristiyanlık konulu tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. Hemen akabinde aynı üniversitede başladığı doktora eğitimini ise 2021 yılında "Hristiyan Teolojisinde Kutsal Ruh Tartışmaları (Kökeni, Mahiyeti ve Dogmalaşma Süreci)" adındaki çalışma ile tamamladı. Doktora bitiminde Sakarya Üniversitesi'nde kısa bir süre daha Arş. Gör. Dr. olarak görev yaptıktan sonra 2022 yılında Bingöl Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'ne Dr. Öğr. Üyesi olarak atandı. Halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Temel ilgi alanı erken dönem Hristiyan tarihi ve teolojisi olan yazar İngilizce, Arapça, Farsça ve orta düzeyde Grekçe bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Yayınlarından bazıları şunlardır:

"Büyük Constantinus'un Hristiyanlığı Meselesi", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, cilt: XVI, sayı: 29, s. 213-235.

"Yeniden Yorumlanan Medeniyet: Mordecai M. Kaplan ve Yahudilik", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2020, cilt: XXII, sayı: 41, s. 29-56.

"Makedonyuşçular ya da Pneumatomachi'lerin (Ruh'la Savaşanlar) Kutsal Ruh Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir İnceleme", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2021, cilt: XXI, sayı: 2, s. 1019-1044.

"İsrail Devleti ve Sefarad Yahudileri", III. Ortadoğu'da Siyaset ve Toplum Kongresi, Sakarya, 232-232, (2016).

"Yeniden Yapılanmacı Yahudilik", Üçüncü Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı, İzmir, 65-65, (2019).

ÖN SÖZ

Türkiye’de eskiye nazaran Hristiyan teolojisini konu edinen tez ve diğer çalışmaların sayısı artmıştır. Bu literatüre akademik bir katkı sağlayacağını umduğumuz bu çalışma Hristiyan tanrılık sistemini ifade eden teslisin en gizemli unsurlarından birisi olan Kutsal Ruh’u konu edinmektedir. Bu çalışmada monoteist bir Tanrı anlayışından üçlü bir Tanrılık sistemine giden sürece Kutsal Ruh cephesinden bakmaya çalıştık. Onun ontolojik gelişim ve dönüşümünün izlerini sürdük.

Bu çalışmanın her aşamasında yönlendirmeleri ve tashihleriyle katkı ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Fuat Aydın’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Önerileriyle çalışmaya ciddi katkıları olan Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali Bağır’a, tez izleme komitesinde yer alan Prof. Dr. Turhan Kaçar’a ve tez savunmasında yapıcı eleştirilerde bulunan Prof. Dr. Mahmut Aydın ve Doç. Dr. Zafer Duygu’ya şükranlarımı sunarım. Fikir ve tecrübelerinden istifade ettiğim ve tezin son okumasını yapan Nagehan Zeynep Ceylanlar’a teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırmacı Yetiştirme Projesi (AYP) kapsamında her türlü imkânı bize sunan İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) yönetici ve personellerine içtenlikle teşekkürlerimi arz ederim.

Son olarak çalışmanın hazırlanma sürecinde desteğini sürekli arkamda hissettiğim eşim Hatice Hanım’a, oğullarım Kerem ve Talha’ya şükranlarımı sunarım. Sabır ve fedakarlıkla beni bugünlere getiren annem ve babam Methiye-Şeyhzade Kaymaz’a, kayınvalidem ve kayınpederim Sebiha-Mahmut Gölen’e minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Yunus KAYMAZ

29.06.2021

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	5
KISALTMALAR-----	9
GİRİŞ-----	11

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES’TE RUH VE KUTSAL RUH -----	47
1.1. Yahudi Literatüründe Ruh-----	48
1.1.1. Tanah-----	48
1.1.2. Yahudi Apokrifleri-----	61
1.2. Yeni Ahit’te Kutsal Ruh-----	63
1.2.1. Pavlus’un Mektupları-----	64
1.2.2. Sinoptik İnciller-----	77
1.2.3. Resullerin İşleri-----	81
1.2.4. Yuhanna İncili-----	93
1.2.5. Yeni Ahit’in Diğer Kitapları-----	105

İKİNCİ BÖLÜM

KİLİSE TARİHİNDE KUTSAL RUH -----	111
2.1. İznik Öncesi Dönemde Kutsal Ruh-----	111
2.1.1. Apostolik Babalar’ın Yazıları-----	112
2.1.2. Hristiyanlık Savunucuları (Apologia Yazarları)-----	125
2.1.3. Dönemin Etkin Dini Akımları-----	150
2.1.3.1. Hristiyan Gnostikler-----	150
2.1.3.2. Montanizm-----	159
2.1.3.3. Monarşistler-----	163
2.1.4. İskenderiye Kilisesi-----	170
2.1.5. Afrika Kilisesi-----	185
2.2. İznik ve Sonrası Kutsal Ruh-----	197
2.2.1. İznik Konsili ve Arius-----	198
2.2.2. İznik Sonrası Konsiller ve Kutsal Ruh-----	206
2.2.3. Ariuşçuluk-----	215
2.2.3.1. Homoian Ariuşçuluk-----	215
2.2.3.2. Yarı-Ariuşçular (<i>homoiousios</i>)-----	219
2.2.3.3. Aşırı Ariuşçular (Neo-Ariuşçular-Anhomoian)-----	222

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR MESELE OLARAK KUTSAL RUH -----	233
3.1. Kutsal Ruh'un Tanrılığını Reddedenler -----	233
3.1.1. Tropicî'ler -----	234
3.1.1.1. Tropicî'ler ve Kutsal Ruh -----	238
3.1.2. Makedonyuşçuluk/Pneumatomachi (Ruh'la Savaşanlar) ---	243
3.1.2.1. Makedonyus ve Makedonyuşçuluk Kavramı -----	244
3.1.2.2. Pneumatomachi Grubunun Tarihsel Gelişimi -----	251
3.1.2.3. Pneumatomachi/Makedonyuşçularda Kutsal Ruh ---	269
3.2. Kutsal Ruh'un Tanrılığını Savunanlar-----	277
3.2.1. Athanasius (ö. 373)-----	277
3.2.1.1. Athanasius ve Kutsal Ruh (<i>Serapion'a Mektuplar Öncesi</i>)	279
3.2.1.2. Athanasius'ta Kutsal Ruh: <i>Serapion'a Mektuplar</i> -----	284
3.2.2. Kayseryalı Basil (ö. 379)-----	291
3.2.2.1. Basil ve Kutsal Ruh (Genel)-----	298
3.2.2.2. Basil ve Kutsal Ruh (Metin) -----	304
3.2.3. Nazianzuslu Gregory (ö. 390) -----	320
3.2.3.1. Nazianzuslu Gregory ve Teslis -----	322
3.2.3.2. Nazianzuslu Gregory ve Kutsal Ruh (Genel)-----	326
3.2.3.3. Nazianzuslu Gregory ve Kutsal Ruh (Metin)-----	333
3.2.4. Nyssalı Gregory (ö. 395) -----	343
3.2.4.1. Nyssalı Gregory ve Kutsal Ruh -----	348
3.3. Kutsal Ruh'un Tanrılığını Savunan Diğer Şahıslar-----	357
3.3.1. Kudüslü Cyrillus (ö. 386)-----	357
3.3.2. Epiphanius (ö. 403) -----	362
3.3.3. Ambrosius (ö. 397)-----	365
3.3.4. Hilarius (ö. 368)-----	371
3.3.5. Âmâ Didymus (ö. 398) -----	375
3.4. Kutsal Ruh Meselesinin Gündeme Gelmesi Hakkında-----	380
3.5. İstanbul Konsili (381) ve Kutsal Ruh -----	385
3.5.1. İstanbul Konsili -----	385
3.5.2. Kutsal Ruh ve Pneumatomachi Grubu-----	394
SONUÇ -----	403
KAYNAKÇA -----	411

KISALTMALAR

1. Kor.	: Korintlilere Birinci Mektup
1.Petrus	: Petrus'un Birinci Mektubu
1.Timoteos	: Timoteos'a Birinci Mektup
1.Yuhanna	: Yuhanna'nın Birinci Mektubu
2. Kor.	: Korintlilere İkinci Mektup
2. Selanik.	: Selanikilere İkinci Mektup
2.Petrus	: Petrus'un Birinci Mektubu
ANF	: Ante-Nicene Fathers
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Dia	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Dib	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
Efes.	: Efeslilere Mektup
Filip.	: Filipililere Mektup
Gal.	: Galatyalılara Mektup
Kol.	: Koloselilere Mektup
M.Ö.	: Milattan Önce
NPNF2	: Nicene and Post-Nicene Fathers, Series 2
ö.	: Ölüm Tarihi
Rom.	: Romalılara Mektup
s.	: Sayfa
TDNT	: Theological Dictionary of the New Testament
vb.	: Ve Benzeri
yy.	: Yüzyıl